

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

**Subjektivní arbitrabilita sporu v mezinárodní obchodní arbitráži:
Její pojetí v české a zahraniční jurisprudenci**

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

2011

IV. ročník

Autor: Bc. Martin Svatoš

Konzultant: Prof. JUDr. Monika Pauknerová CSc., DSc.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do IV. ročníku Studentské vědecké a odborné činnosti (SVOČ) vypracoval samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla dříve publikována, nebyla vcelku ani částečně obhájena jako práce diplomová či bakalářská a nebyla přihlášena do předchozích ročníků SVOČ či jiné soutěže.

V Praze, dne 12. dubna 2011

.....

Bc. Martin Svatoš

Chtěl bych tímto poděkovat konzultantovi této práce, paní profesorce JUDr. Monice Pauknerové, CSc., DSc. za nesmírnou ochotu, nevšedně vstřícné jednání a velkou pomoc, kterou mi během vypracování této práce poskytla.

Obsah

Seznam zkratk:	4
1 Úvod	6
2 Pojem a dělení arbitrability	9
2.1 Definice pojmu arbitrability	9
2.2 Kdy může být námitka arbitrability vznesena	11
2.3 Dělení arbitrability na subjektivní a objektivní	13
3 Arbitrability subjektivní	16
3.1 Definice subjektivní arbitrability	16
3.2 Subjektivní arbitrability ve vybraných právních řádech	18
3.3 Vnitřní versus mezinárodní subjektivní arbitrability	19
3.4 Snaha států vymanit se z rozhodčího řízení	21
4 Závěr	25
5 Summary	27
Použitá literatura	28
Citované rozsudky a usnesení soudů	31

Seznam zkratek:

Evropská úmluva	Evropská úmluva o obchodní arbitráži uzavřená 3. srpna 1964 v Ženevě
ICC	Mezinárodní obchodní komora v Paříži (International Chamber of Commerce)
LDIP	Švýcarský federální zákon o mezinárodním právu soukromém z 18. prosince 1987 (Loi fédérale sur le droit international privé)
Nařízení Brusel I.	Nařízení Rady (ES) č. 44/2001, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
Newyorská úmluva	Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů uzavřená 10. června 1958 v New Yorku
ZRŘ	Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů ve znění pozdějších zákonů
Ženevská úmluva	Ženevská úmluva o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků z roku 1927
Ženevský protokol	Ženevský protokol o doložkách a rozsudím z roku 1923

Mezinárodní arbitráž ve svém poslání a funkci ztělesňuje základ všech hodnot humanismu. Skvěle odpovídá požadavkům subsidiarity, která byla v nedávné době znovuzkříšena evropskou právní kulturou po stoletích velebení státní suverenity...

profesor Bruno Oppetit¹

---

¹ Profesor teorie práva na univerzitě Paris II – Pantéon Assas (1936-1998).

1 Úvod

Těsně před svou smrtí ve své poslední knize věnované teorii rozhodčího řízení vyslovil profesor Bruno Oppetit nad mezinárodním rozhodčím řízením nebývale ambiciózní a zavazující soud. Prohlásil totiž, že „*mezinárodní arbitráž² ve svém poslání a funkci ztělesňuje základ všech hodnot humanismu.*“ Ačkoliv připustil, že pod tlakem doby a ekonomických zájmů se stává častěji mechanickou a vytrácí se z ní tento duch, neváhal tvrdit, že rozhodčí řízení „*skvěle odpovídá požadavkům subsidiarity, která byla v nedávné době znovuvzkříšena evropskou právní kulturou po stoletích velebení státní suverenity.*“³

Nehledě na to, jak moc idealisticky citovaná slova znějí, je jednoznačné, že rozhodčí řízení získalo za léta své historie nebývale významné postavení, zejména v oblasti mezinárodního obchodu, kde zaujímá přední místo mezi způsoby řešení sporu. Takovéto výsadní postavení s sebou nese i vysokou zodpovědnost. Problematika nejrůznějších aspektů tohoto řízení je však nesmírně složitá a komplikovaná, a proto, pokud má rozhodčí řízení plnit výše vytčenou funkci, je nezbytné jeho podrobné zkoumání.

V posledních letech jsme svědky nebývalého rozvoje popularity a četnosti mezinárodních obchodních arbitráží, a to nejen v ČR a Evropě, ale prakticky po celém světě. Za tímto úspěchem stojí celá řada faktorů, zejména rostoucí množství obchodních transakcí, zrychlování mezinárodního obchodu a jeho *boom* po kvantitativní i kvalitativní stránce.

Narůstající množství rozhodčích řízení je však způsobeno i fenoménem jiným, totiž rozšiřováním obsahu a významu pojmu *arbitrabilita*.⁴ Jinými slovy rozšířením počtu sporů, které lze pod mezinárodní obchodní arbitráž podřídít. Arbitrabilita je totiž *conditio sine qua non*, neboli základní podmínkou takového procesu.

---

² Ačkoliv existuje tradiční označení rozhodčí řízení, používá autor pojmu arbitráž jako synonymum, pokud to není nežádoucí ve vztahu ke konkrétní právní úpravě. Obdobně je tomu s pojmem rozhodce a arbitr. Tato praxe je ostatně vlastní většině česky psaných publikací.

³ OPPETIT, B.: *Théorie de l'arbitrage*. 1. vydání. Paříž: Presses Universitaires de France, 1998, s. 127.

⁴ FORTIER, L. Y.: *Arbitrability of Disputes, in Global Reflection on International Law, Commerce and Dispute Resolution: Liber Amicorum in honour of Robert Briner*. 1. vydání. Paříž: ICC Publishing, 2005, s. 269.

Mnozí autoři si všímají tohoto principiálního postavení arbitrability v systému práva mezinárodního obchodu. Bernard Hanotiau ji například nazývá „*tvrdým jádrem*“⁵ oblasti práva mezinárodního rozhodčího řízení, jakýmsi základem, na němž je celá soustava vystavěna.

Předmětem této práce, jak již její název „*Subjektivní arbitrabilita sporu v mezinárodní obchodní arbitráži: Její pojetí v české a zahraniční jurisprudenci*“ napovídá, je tedy vlastnost sporu, která umožňuje či naopak znemožňuje užití mezinárodní obchodní arbitráže jako způsobu jeho vyřešení. Současně je však třeba zdůraznit, že objektem zkoumání této práce je pouze arbitrabilita subjektivní, tedy pouze jedna ze složek této rozsáhlé materie. Jedná se zjednodušeně o problematiku řešící, zda-li může být spor, jehož jednou stranou je stát či jiná veřejnoprávní osoba, podřazen rozhodování v rozhodčím řízení.

Nápad sepsat toto pojednání o poměrně specifické problematice, která navíc není českou právní vědou vnímána stejně, vznikl během shromažďování literatury a zdrojů na sepsání diplomové práce s tématem *Arbitrabilita sporu a mezinárodní obchodní arbitráž*. Hlavním důvodem bylo odlišné vnímání tohoto fenoménu v české a zahraniční literatuře. Práce si neklade za cíl s definitivní platností předeštířit celou problematiku, ale spíše seznámit čtenáře s nezákladnějšími přístupy známými v zahraniční i české literatuře a právní vědě.

Naskýtá se totiž hned několik otázek: Co přesně subjektivní arbitrabilita, neboli arbitrabilita *rationae personae*, znamená? Je na tuto problematiku v rámci světové právní vědy stejný náhled a jedná se o skutečný praktický problém či pouze o teoretickou materii? Na tyto a další otázky se tato práce pokouší odpovědět.

***

Pro větší systematičnost je práce rozdělena do dvou částí:

První, kratší část se věnuje obecné problematice pojmu arbitrabilita a zejména vymezení pojmu subjektivní arbitrabilita vůči známějšímu pojmu arbitrabilita objektivní. Ze všeho nejdříve je třeba definovat samotný pojem, který, ačkoliv se zdá být jednoznačný, nemá v evropské, natož světové jurisprudenci svoji přesnou a jednotnou definici.

---

⁵ V originále „*noyau dur*“. Viz HANOTIAU, B.: L'arbitrabilité et la favor arbitrandum: un réexamen. *Journal du Droit international*, 1994, Vol. 121, No. 4, s. 902.

Druhá část práce je věnována samotné *arbitrabilitě subjektivní*, tedy zejména schopnosti státu a právnických osob veřejného práva podřídit se rozhodčímu řízení. Dotýká se též snahy některých států vyhnout se rozhodčímu řízení, aby se nakonec krátce zamyslela nad rozdílným přístupem mezi vnitřním a mezinárodním pojetím tohoto problému.

***

K dosažení těchto cílů je v práci použito hned několik právně-vědeckých metod. Kromě klasické deskriptivní metody a s ní související interpretace stávající právní úpravy byla hojně užita i metoda komparativní, jak ostatně práce z oblasti práva mezinárodního obchodu vyžaduje. Co se týče výběru komparovaných právních řádů, byly vybrány ty, které hrají v rámci mezinárodní obchodní arbitráže významnou roli. Jedná se zejména o Francii, Švýcarskou konfederaci, v rámci Spojeného království o anglické právo a samozřejmě o právo USA. V některých konkrétních případech vykazují některé méně významné právní řády velmi zajímavá specifika, a proto se práce v dané podoblasti věnuje i jim.

Při hodnocení české právní úpravy pak nebylo možné se vyhnout několika úvahám *de lege ferenda*.

Metoda srovnání historické úpravy není v rozsahu této práce bohužel možná, takže se v tomto autor omezil pouze na několik málo poznámek.⁶ V souvislosti s tímto je vhodné také zdůraznit, že práce odráží právní stav v prvním čtvrtletí roku 2011.

---

⁶ Nezbyvá než odkázat na příslušnou odbornou literaturu, zejména HANOTIAU, B.: op. cit., 899 a násl.

2 Pojem a dělení arbitrability

V první části této práce se zaměříme na teoretické vymezení *pojmu arbitrability sporu*. Pokusíme se nalézt odpověď nejen v české, ale i v zahraniční literatuře. Následně vysvětlíme dělení arbitrability na subjektivní a objektivní.

2.1 Definice pojmu arbitrability

Před samotným zkoumáním problému subjektivní arbitrability sporu v mezinárodním obchodním styku se musíme pokusit definovat pojem nadřazený a tím je *arbitrability* všeobecně. Překvapivě se nejedná o nikterak jednoduchý úkol. Samotný pojem *arbitrability* není známý ani širší odborné veřejnosti, o laické ani nemluvě.

Ani česká, ani zahraniční právnícká literatura nenabízí pro tento pojem jednoznačnou definici, ba naopak je zřejmé, že samotné chápání arbitrability se v jednotlivých právních rádech i právních oblastech liší.

Pokud podrobíme zkoumání českou odbornou literaturu, nalezneme krátkou, ale užitečnou a často používanou definici v knize Z. Kučery *Mezinárodní právo soukromé*. Zde je arbitrability popisována jako „*přípustnost rozhodčí smlouvy*“.⁷ Zde je zřejmé, že autor měl v úmyslu podtrhnout provázaný vztah rozhodčí smlouvy a pojmu arbitrability. Pozoruhodná je i definice nabízená N. Rozehnalovou, která arbitrability popisuje jako „*přípustnost sporu k řešení v rozhodčím řízení*“.⁸ Tato definice se naopak dotýká objektivního charakteru sporu.

Rozsáhlejší definici nabízí P. Raban, když uvádí, že: „*Arbitrability je okruh právních vztahů, ve kterém si státní moc nevyhradila právo rozhodovat výlučně státními soudy (...) a*

---

⁷ Viz KUČERA, Z.: *Mezinárodní právo soukromé*. VII. vydání, Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 425.

⁸ Viz ROZEHNALOVÁ, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vydání. Praha: ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 116. Obdobná definice je k nalezení v BĚLOHLÁVEK, A. J.: *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo: Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 285.

připustila tedy, aby spory byly rozhodovány i rozhodci...“⁹ Zde je poprvé v české literatuře zmíněn problém omezení státní suverenity připuštěním některých sporů rozhodčímu řízení.

Z českých definic dodejme ještě tu K. Růžičky, která je zajímavá zejména upozorněním na mocenský aspekt věci, tedy na pravomoc arbitrářů: „*arbitrabilita (je) možnost a oprávnění stran založit pravomoc rozhodců uzavřením rozhodčí smlouvy.*“¹⁰

Zahraniční literatura se vesměs vzdává možnosti vytvořit jednoznačnou definici. Tak kupříkladu v knize *Redfern and Hunter on International Arbitration* je upozorněno na praxi, která je všeobecně přijímána ve Velké Británii, kde arbitrabilita je vlastnost, jež určuje, které „*typy sporů mohou být řešeny rozhodčím řízením, a které (naopak) patří výlučně do působnosti soudů.*“¹¹ Obdobných definic lze nalézt v anglicky publikované literatuře celou řadu.¹²

Naopak *šalamounskou* definici arbitrability nabízí americký profesor švédského původu Jan Paulsson, který s lehkou nadsázkou tvrdí, že arbitrabilita je „*to, co stát dovolí.*“¹³ V podstatě se tak velmi trefně dotýká problému omezení státní suverenity ve prospěch soukromoprávního řešení sporu, jak o něm bude pojednáno níže.

Asi nejzdařilejší definici nalezneme v knize *Droit comparé de l'arbitrage international*: „*Arbitrabilita označuje způsobilost případu být podřízen rozhodčímu řízení.*“¹⁴

Pokud zůstaneme u frankofonní literatury, nebude na škodu zmínit přínosný a obsáhlý článek B. Hanotiaua pojmenovaný příznačně *L'arbitrabilité et la favor arbitrandum: un réexamen*. V něm autor nabízí hned dvě významné myšlenky týkající se arbitrability. Jednak zmiňuje jako jeden z mála i definici negativní: Pokud si stát vyhradí možnost zakázat řešení sporu mimo svou vlastní státní moc soudní, jedná se o materii, která je *nearbitrabilní*. I zde se

---

⁹ Viz RABAN, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. I. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 73.

¹⁰ Viz RŮŽIČKA, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 32.

¹¹ V originále „...which type of dispute may be resolved by arbitration and which belong exclusively to the domain of the courts“, viz BLACKABY, N. – PARTASIDES, C. – REDFERN, A. – HUNTER, M.: *Redfern and Hunter on International Arbitration*. V. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 123.

¹² Viz k tomu např.: LEW, J. – MISTELIS, L. – KRÖLL, S.: *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydání, The Hague: Kluwer Law International, 2003, s. 187 nebo VÁRADY, T. – BARCELÓ, J. – VON MEHREN, A.: *International Commercial Arbitration: A Transnational Perspective*. IV. Vydání. St. Paul: West 2009, s. 232.

¹³ V originále „...what will the state tolerate.“ Viz k tomu PAULSSON, J.: *Arbitration in Three Dimensions*. Law Society and Economy Working Papers 2/2002, London: London School of Economics and Political Science 2002, s. 2.

¹⁴ V originále: „Arbitrabilité (...) désigne l'aptitude d'une cause d'être soumise à l'arbitrage“. Viz POUURET, J-F. – BESSON, S.: *Droit comparé de l'arbitrage international*. 1. vydání. Genève: Schulthess Médias Juridiques 2002, s. 298.

tedy vyskytuje již zmíněné tvrzení, že arbitrabilita souvisí s vůlí státu omezit svou suverenitu. Pokud se tato vůle vyskytuje, bude se jednat o materii *arbitrabilní*. Stejný autor nakonec dodává, že arbitrabilita je kumulativním splněním dvou podmínek: podmínky existence rozhodčí doložky a současně podmínky existence kompetencí rozhodce.¹⁵

Poněkud odlišný přístup k arbitrabilitě nalezneme u jurisprudence pocházející ze Spojených států. Zde je arbitrabilita vnímána v širším slova smyslu, nejen jako neutrální vlastnost sporu, ale též jako obsah a rozsah samotné rozhodčí doložky, tedy jako stranami určený rozsah otázek, které mohou být podřazeny pod konkrétní rozhodčí řízení.¹⁶ V Evropském kontextu však toto tvrzení přijímáno není.¹⁷

Pokud tedy shrneme naše dosavadní poznatky, dojdeme k závěru, že arbitrabilita je všeobecně, až na několik výjimek, považována za *objektivní vlastnost sporu, která určuje, zda-li může být konkrétní spor podřízen rozhodování rozhodců v rozhodčím řízení*. Někteří autoři navíc dodávají, že se současně jedná o splnění podmínky platnosti rozhodčí doložky a pravomocí arbitrářů.

2.2 Kdy může být námitka arbitrability vznesena

Jak již bylo řečeno, arbitrabilita sporu je *conditio sine qua non*. Pokud spor není arbitrabilní, pravomoc rozhodců nebude dána a věc bude spadat do jurisdikce národních soudů. O tom, zda-li tomu tak bude, rozhodne v oblasti práva mezinárodního obchodu rozhodné právo.

Námitka arbitrability může být vznesena v rozdílných fázích průběhu rozhodčího řízení. Podívejme se na tuto problematiku z chronologického hlediska. Jednotlivé fáze shrnuje Schéma č. 1.

Chronologicky vzato, první fáze nastává ještě před ustanovením samotného rozhodčího soudu. V některých právních řádech existuje možnost žaloby na určení neplatnosti rozhodčí smlouvy. Jinde, což je případ nejčastější, je podána klasická žaloba týkající se meritů

---

¹⁵ Viz HANOTIAU, B., op. cit., s. 899-966.

¹⁶ Viz k tomu např. : VÁRADY – BARCELÓ – VON MEHREN, op. cit., s. 232 a násl. Zde je však zajímavé zmínit, že američtí autoři zmiňují i „evropské“ pojetí arbitrability a připouštějí jej k diskuzi.

¹⁷ Viz k tomu POUURET – BESSON, op. cit., s. 299.

smlouvy, na níž se ovšem vztahuje rozhodčí doložka. Jedna strana pak namítá, že spor není arbitrabilní a že tedy pravomoc rozhodčího soudů není dána.

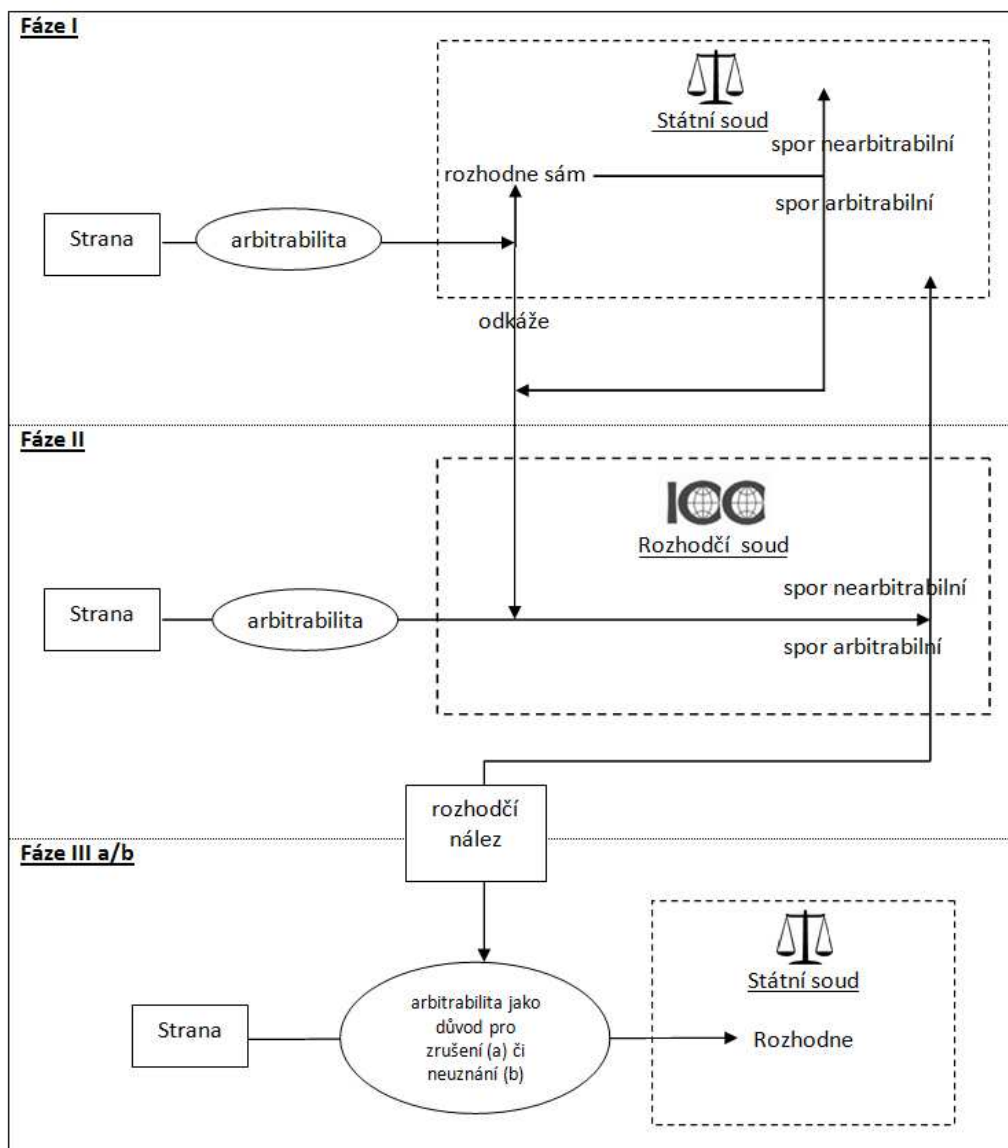

Schéma č. 1 - Fáze vznesení otázky arbitrability (zdroj: zpracováno autorem).

Všeobecnou tendencí v oblasti mezinárodních arbitráží je snaha dodržení konceptu *separability* rozhodčí doložky. S tím souvisí i tendence odkázat stranu k rozhodčímu řízení, které rozhodne o své pravomoci.

Následně, což bude asi nejčastější případ, může být arbitrabilita sporu zpochybněna po zahájení rozhodčího řízení před samotnými rozhodci (fáze II). Pak o ní budou rozhodovat právě oni.

Česká právní úprava upravuje tuto problematiku v ustanovení § 15 odst. 2 ZRŘ, když v něm výslovně přiznává rozhodcům pravomoc rozhodnout o své pravomoci. Obdobnou úpravu nalezneme i ve většině ostatních právních řádů.

Další etapou se opět vracíme před národní soudy, neboť arbitrabilita sporu může být dále zpochybněna po vynesení rozhodčího nálezu, a sice národním soudem, v jehož jurisdikci arbitrážní soud rozhodoval (fáze IIIa). V takovém případě se bude jednat o řízení o zrušení rozhodčího nálezu.¹⁸

Nakonec dodejme, že před národním soudem se o arbitrabilitě sporu bude rozhodovat i v řízení o uznání či výkonu cizího rozhodčího nálezu. V takovém případě bude námitka patrně vznesena stranou, v jejíž neprospěch byl dotčený rozhodčí nález vydán (fáze IIIb). To je ostatně i fáze, která je upravena Newyorskou úmluvou.

2.3 Dělení arbitrability na subjektivní a objektivní

Zejména v zahraniční odborné literatuře se setkáváme s dělením arbitrability na dva základní druhy – *arbitrabilitu subjektivní* a *objektivní*. Jinými slovy, arbitrabilita sporu může být zpochybněna ze dvou základních hledisek. Jednak z hlediska vlastností subjektu rozhodčí doložky, resp. z hlediska charakteru jedné ze stran sporu. Pak hovoříme o *arbitrabilitě subjektivní*, nebo také o arbitrabilitě *ratione personae*.¹⁹

Druhou možností je pak vznesení otázky arbitrability z důvodu objektu sporu. Tuto problematiku pak nazýváme *arbitrabilitou objektivní* nebo také *arbitrabilitou ratione materiae*.

Toto dělení je v zahraniční literatuře, ať už frankofonní či anglické, v podstatě nezpochybnované, rozdíl je však patrný ve významu, jaký je tomuto dělení připisován.

---

¹⁸ ZRŘ označuje toto řízení jako „zrušení rozhodčího nálezu soudem a zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí.“ viz ZRŘ, § 31.

¹⁹ Viz k tomu např. HANOTIAU, op. cit., s. 902.

Zatímco kontinentální autoři jej považují za velmi prospěšný a důležitý nástroj,²⁰ anglicky psané publikace jej zmiňují okrajově jako nepříliš podstatný.²¹ Nelze však popřít, že existuje několik argumentů hovořících *in favorem* tohoto dělení.

První z nich je systematického rázu: Tyto dva aspekty jsou v legislativě evropských zemí velmi často upravovány ve stejném či blízkém ustanovení. Tak je upraven například v článku 177 švýcarského zákona o mezinárodním právu soukromém.²² Obdobně pak stanoví čl. 1676 belgického Code judiciaire.²³

Potvrzení tohoto principu lze nalézt i v rozhodovací praxi některých soudů. Za zmínku stojí například odůvodnění italského Corte di Cassazione k rozsudku ve věci *Vento vs. Man*.²⁴

Co se dělení arbitrality týče, je nutné zmínit názor zastávaný některými českými autory. V jejich pojetí je objektivní arbitrabilita v podstatě shodná se zahraničním přístupem, když je definovaná jako „*okruh otázek připuštěných právním řádem k řešení před rozhodci*“.²⁵ Naopak subjektivní arbitrabilita je zcela v rozporu s výše řečeným označena jako „*situace, kdy je spor objektivně arbitrabilní (...), ale strany samy zúží předmět smlouvy*“.²⁶ Obdobně je pak subjektivní arbitrabilita popsána jinde jako situace, kdy „*je konkrétní individuální spor pokryt platnou rozhodčí smlouvou a obecně (pak) lze říct, že arbitrabilita subjektivní se může pohybovat výlučně v rámci arbitrability objektivní*“.²⁷ Tento přístup se částečně podobá americkému chápání pojmu, ovšem s tím rozdílem, že autoři z USA arbitrabilitu vůbec nedělí na objektivní a subjektivní. Vnímají arbitrabilitu jednotně, ačkoliv pro ně tento pojem zahrnuje jak objektivní způsobilost sporu být předmětem rozhodčího řízení, tak stranami omezený rozsah otázek, který může být případně arbitráži podřízen.

K českému způsobu dělení dodejme ještě následující: Paradoxně je ve stejných publikacích v sekci věnované způsobilosti států stát se subjektem rozhodčí doložky (tedy

---

²⁰ Viz k tomu např.: GAILLARD E. - GOLDMAN, B.: *Convention d'arbitrage – Arbitrabilité: Juris Classeur Procedure Civil*, Fasc. 1058, marg. 2 a násl.

²¹ Viz např. LEW – MISTELIS – KRÖLL, op. cit., s. 187–188. Zde autoři doslova píšou, že objektivní arbitrabilita je „důležitější“ (v originále „much more important“).

²² Článek 177 švýcarského zákona o mezinárodním právu soukromém označený nadpisem arbitrabilita uvádí v prvním odstavci, že všechny případy, které mají povahu vlastnického práva, mohou být předmětem rozhodčího řízení. V druhém odstavci je pak upravena subjektivní arbitrabilita států, státních podniků či organizací kontrolovaných státem.

²³ Viz k tomu podrobněji ustanovení článku č. 1676 belgického *Code judiciaire*.

²⁴ Viz Corte di Cassazione, 8. srpna 1990, no. 7995 (*Vento & C snc v. E. D. & F. Man (Coffee) Limited*), zveřejněné např. v *Yearbook International Commercial Arbitration*, XVII (1992) pp. 545-550.

²⁵ Viz ROZEHNALOVÁ, op. cit., s. 116.

²⁶ Viz *Ibid.*, s. 116, RŮŽIČKA, op. cit., s. 32, nebo též RABAN, op. cit., s. 75.

²⁷ Srovnej BĚLOHLÁVEK, op. cit., s. 285.

fakticky v oblasti řešící subjektivní arbitrabilitu v evropském slova smyslu) často užíván i pojem arbitrabilita.²⁸ Takovýto přístup se tak jeví jako značně nekoherentní.

Z výše uvedených důvodů by tedy toto české pojetí mělo být odmítnuto. Zaprvé neodpovídá pojmu arbitrabilita jako objektivně (v širším slova smyslu) hodnotitelné vlastnosti sporu, zadruhé pro něj nenacházíme oporu v systému práva a nakonec zatřetí neodpovídá ani kontextu evropské jurispudence.

V této práci tedy budeme pojem subjektivní arbitrability chápat výhradně tak, jak je obvyklé v zahraniční literatuře.

---

²⁸ Uveďme např. z ROZEHNALOVÁ, op. cit., 134: „V českém právu představuje omezení tohoto typu situace uvedená v § 1 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení, kdy omezenou **arbitrabilitu** mají veřejná nezisková ústavní zdravotnická zařízení.“ Toto tvrzení je z hlediska evropské jurispudence správné, avšak nezapadá do kontextu a systému knihy, tak jak bylo uvedeno výše. I toto tedy svědčí o nepříliš šťastném pojetí.

3 Arbitrabilita subjektivní

V této části práce se budeme věnovat problematice subjektivní arbitrability. I zde bude praktickému zkoumání tohoto problému předcházet teoretické vymezení. Následně se budeme věnovat motivaci států, která je vede k vytvoření negativní koncepce subjektivní arbitrability. Zmíněn bude i rozdíl mezi přístupem k případům vnitrostátním a mezinárodním, který je v současnosti hojně využíván některými právními řády.

3.1 Definice subjektivní arbitrability

Pokud se tedy budeme soustředit na subjektivní arbitrabilitu tak, jak ji chápe většina zahraničních autorů, musíme se pokusit o její podrobnější pozitivní, jakož i negativní vymezení. Jinými slovy, musíme definovat, co otázkou subjektivní arbitrability je a co naopak nikoliv. Následně se pokusíme vymežit, na které případy se tato problematika vztahuje a jaký byl vývoj jejího pojetí.

Pokud jsme v předchozích řádcích definovali arbitrabilitu jako vlastnost sporu, tkvící v tom, zda-li lze konkrétní spor řešit v mezinárodním rozhodčím řízení či nikoliv, pak subjektivní arbitrabilita sporu bude určována kvalitou stran sporu, tedy subjektů.

Pokud připustíme, že arbitrabilita spočívá v omezení státní suverenity zřeknutím se mocenského monopolu nad autoritativním řešením sporů jeho přenecháním nestátním institucím (v širším slova smyslu), pak jako teoretický postulát můžeme použít tvrzení, že některými státy, resp. jejich právními řády mohou být některé subjekty považovány za *neschopné* účastnit se rozhodčího řízení, případně taková účast může být shledána jako nežádoucí, ať už z důvodů jejich podstaty či naopak účelu, za jakým byly zřízeny.

Typicky se bude jednat o samotné státy či samosprávné nebo veřejnoprávní korporace a státní podniky, zkrátka o právnické osoby veřejného práva, či dokonce společnosti soukromého práva, které jsou státem ovládány. S poněkud vzácnějším způsobem omezení

subjektivní arbitrability jsme se mohli setkat např. v komunistickém Československu, kde zákon č. 142/1950 Sb., o řízeních v občanských právních věcech (občanský soudní řád) „*podstatně omezil možnost uzavřít rozhodčí smlouvu; tu bylo možno sjednat jen tehdy, jestliže jednou ze stran byla československá právnická osoba.*“²⁹

Subjektivní arbitrabilita je tedy otázkou kvality subjektu sporu, který má být podřízen rozhodčímu řízení. Pokud tuto otázku rozvineme ještě více teoreticky, jde o situaci, kdy některé státy *neomezí* svoji soudní suverenitu ve vztahu k arbitráži pro některé specifické subjekty.

Co se týče vymezení negativního, dodejme, že se za problematiku *subjektivní arbitrability* naopak nejsou považovány otázky právní subjektivity účastníků mezinárodního obchodu, tedy zejména problematika způsobilosti k právům a povinnostem, procesní způsobilosti a způsobilosti k právním úkonům,³⁰ tedy otázky osobního statutu, neboť ty jsou upraveny příslušným odvětvím zvláštní části mezinárodního práva soukromého.³¹

To, že právní řád prohlásí spory, jichž se účastní některá z výše jmenovaných entit, za subjektivně nearbitrabilní, může mít hned několik důvodů. Jednak jde o projev lpění na státní suverenitě. Je zřejmé, že některé státy a zejména jejich státoprávní koncepce tuto filozofii, která však není kompatibilní se světem mezinárodního obchodu, doposud nepřekonal. V tomto pojetí je proti důstojnosti státu podřít jakýkoliv spor systému, který jím samotným není kontrolován.³²

Současně lze přístup těchto států, jako je např. Írán, Sýrie či Saúdská Arábie vysvětlit hluboce zakořeněnou nedůvěrou vůči rozhodčím řízením, která jsou historicky podezřívána z upřednostňování zájmů stran z rozvinutých a bohatých zemí.³³

Druhým, mnohem pragmatičtější důvodem, je pokus některých států uniknout mezinárodní spravedlnosti, jak o tom pojednává kapitola 3.4.

---

²⁹ Viz k tomu Důvodová zpráva k zákonu č. 216/1994 Sb. <online>. Praha : Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, vydáno 29.6. 1994. <cit. 2011-03-28>. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t113600.htm>>. Toto ustanovení je však z hlediska doby a celkového kontextu komunistického zákonodárství pochopitelné.

³⁰ Tento názor je všeobecně akceptován, viz k tomu například: BLACKABY – PARTASIDES – REDFERN – HUNTER, op. cit., s. 99.

³¹ Viz k tomu podrobněji KUČERA, op. cit., s. 255 a násl.

³² LEW – MISTELIS - KRÖLL, op. cit., s. 735.

³³ Ibid., s.735.

3.2 Subjektivní arbitrabilita ve vybraných právních řádech

Věnujme se nejprve právním řádům, které subjektivní arbitrabilitu nepovažují za nikterak závažný problém, či ji pokládají za problém minimální.

Z tohoto hlediska je zajímavé nahlédnout, jak se s touto problematikou vypořádávají, respektive nevypořádávají, mezinárodní úmluvy. Ani Ženevský protokol, ani Ženevská úmluva se touto problematikou nezabývaly. Nejinak je tomu u Newyorské úmluvy, ačkoliv některá její ustanovení³⁴ jsou částí jurisprudence považovány za použitelné. Všeobecně je však tento přístup odmítán.³⁵

Opačná je situace v případě Evropské úmluvy. Ta ve svém článku II opatřeném nadpisem „*Způsobilost právnických osob veřejného práva podrobit se arbitráži*“³⁶ stanoví:

„1. V případech uvedených v článku I, odstavci 1 této Úmluvy mohou právnické osoby, které jsou podle právního řádu pro ně použitelného považovány za ‚právnické osoby veřejného práva‘, platně uzavírat rozhodčí smlouvy.

2. Při podpisu, ratifikaci nebo přistoupení k této Úmluvě může každý smluvní stát prohlásit, že omezuje výše uvedenou možnost za podmínek blíže v jeho prohlášení uvedených.“³⁷

Stát, který si při podpisu nevymínil tuto výjimku, tedy přiznává subjektivní arbitrabilitu sporu v mezinárodní obchodní arbitráži i tehdy, je-li jednou z jeho stran právnická osoba veřejného práva. Je příznačné, že tato výjimka nebyla využita žádným státem kromě Belgie.³⁸ Kdykoliv se tedy bude jednat o rozhodčí řízení spadající do působnosti Evropské úmluvy, bude spor subjektivně arbitrabilní. K specifické situaci v Belgii pak bude pojednáno dále.

Zajímavá je úprava v rakouském právním řádu, v němž je obsažena fikce, že stát, který uzavřel platnou rozhodčí doložku, se dobrovolně vzdal své procesní imunity. Navíc je zakázáno, aby se stát či státem ovládaná právnická osoba domáhala ustanovení vnitřního práva jako důvodu pro odmítnutí rozhodčího řízení.³⁹

---

³⁴ Zejména pak článek V, odst. 2, písm. a) a b).

³⁵ Pro podrobnosti této debaty viz HANOTIAU, op. cit., 906.

³⁶ Samotný nadpis tohoto článku však odkazuje k způsobilosti (sic!) právnických osob veřejného práva a nezmiňuje tedy přímo arbitrabilitu sporu. Tohoto si všímá např. POUDRET – BESSON, op. cit., 191 a násl.

³⁷ Evropská úmluva o obchodní arbitráži uzavřená 3. srpna 1964 v Ženevě publikovaná pod č. 176/1964 Sb. (dále citována jako Evropská úmluva), čl. II.

³⁸ LEW – MISTELIS - KRÖLL, op. cit., s. 736.

³⁹ SCHWARZ, F.T. – KONRAD, CH. W.: *The Vienna Rules: A commentary on International Arbitration in Austria*. 1. vydání. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2009, s.45-46.

Mezi státy, které uznávají bezvýhradně subjektivní arbitrabilitu sporů, jejíž jednou stranou je stát, patří dále Švýcarsko, Anglie, Itálie, Švédsko či Německo.⁴⁰ V případě Švýcarska odkazujeme na již zmiňované ustanovení článku 177 LDIP. Anglický *Arbitration Act 1996* pojednává o problematice subjektivní arbitrability v článku 106.

V České republice je subjektivní arbitrabilita omezena v § 1 odst. 2 ZRŘ pro veřejná nezisková ústavní zdravotnická zařízení.⁴¹ V kontextu ustanovení § 36 odst. 1 ZRŘ se toto omezení bude vztahovat i na mezinárodní obchodní arbitráž. Ani toto neodpovídá souvislostem všech tendencí v oblasti práva mezinárodních arbitráží. Navíc vzhledem k výše zmíněné úpravě obsažené v Evropské úmluvě je zřejmé, že se toto ustanovení vůbec nepoužije pro smluvní vztahy, které spadají do oblasti aplikace výše zmíněné úmluvy.

3.3 Vnitřní versus mezinárodní subjektivní arbitrabilita

V případě subjektivní arbitrability dochází v některých právních úpravách k rozštěpení úpravy pro mezinárodní a vnitřní spory, tedy pro vztahy s přeshraničním prvkem a vztahy bez takového prvku. Toto rozdělení pak pomáhá překonat problematiku subjektivní arbitrability. To je také případ francouzského práva, které v původním *Code de procédure civile* z roku 1806⁴² vůbec nepřipouštělo arbitrárnost sporů stran, z nichž jednou byl stát či právnická osoba veřejného práva.

Je jasné, že takováto koncepce nemohla systému mezinárodních obchodních arbitráží vyhovovat. Proto začaly francouzské soudy tuto doktrínu měnit, když judikovaly, že takový „*zákaz se omezuje pouze na smlouvy vnitřního řádu a nebude se aplikovat na smlouvy mezinárodní.*“⁴³

---

⁴⁰ POUDRET – BESSON: op. cit., s. 191 a násl.

⁴¹ Jsou jimi veřejná nezisková ústavní zdravotnická zařízení zřízená zvláštním zákonem, tj. zákonem č. 245/2006 Sb., o veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních a o změně některých zákonů.

⁴² Napoleonské zákonodárství bylo vůbec poměrně nepřátelské vůči rozhodcím řízením, které byly v jeho očích projevem revolučního nadšení z předchozích let. Viz k tomu např.: Hanotiau, op. cit., s. 900.

⁴³ Rozsudek Cour d'appel v Paříži, z 10. dubna 1957, citováno dle : GAILLARD – GOLDMAN, op. cit., marg. 11.

V rozhodnutí *Galakis*⁴⁴ z 2. května 1966 francouzský Cour de cassation tuto tendenci jednoznačně potvrdil. Bylo tím verifikováno, že subjektivní arbitrabilita státu či právnické osoby veřejného práva je součástí materiálních pravidel práva mezinárodního obchodu. Soud tehdy prohlásil, že výše zmiňovaný zákaz se nepoužije „na mezinárodní smlouvu uzavřenou pro potřeby námořního obchodu a za podmínek, které jsou konformní s jeho zvyklostmi.“⁴⁵

V některých kruzích však byla nadále zpochybňována všeobecná použitelnost tohoto pravidla. Byla vznesena otázka, zdali by se stejné řešení aplikovalo i na právnické osoby veřejného práva třetího státu, tedy státu rozdílného od toho, jehož soudy rozhodují. Nejistota z tohoto plynoucí byla vyvrácena, alespoň pro oblast francouzské justice, rozhodnutím *Gatoil*. Právě v tomto rozhodnutí vznesla íránská společnost NIOC, zřízená podle íránského veřejného práva, před pařížským *Cour d'appel* námitku subjektivní arbitrability sporu. Odkazovala v tomto na ustanovení článku 139 íránské ústavy. Francouzský soud toto tvrzení jednoznačně odmítl slovy, že „společnosti NIOC je zakázáno mezinárodním veřejným pořádkem, aby se dovolávala restriktivních ustanovení svého národního práva ve snaze uniknout zpětně rozhodčímu řízení smluvenému oběma stranami“.⁴⁶

Nutno dodat, že reforma občanského práva ve Francii v 80. letech již tento problém reflektovala a zachytila jej ve shodě s judikaturou i na úrovni zákona.

Obdobný vývoj jako ve Francii zaznamenaly také některé další právní řády, které byly vůči arbitrabilitě států či právnických osob veřejného práva původně nepřátelské. Jako příklad lze uvést Řecko, Tunisko či Alžírsko.⁴⁷

Specifická situace panovala v Belgii, kde se na reakci zákonodárce muselo čekat až do roku 1998, kdy vstoupilo v platnost nové znění odstavce 2 článku 1676 belgického *Code judiciaire*. V současné době jsou tedy i spory, jejichž jednou stranou jsou subjekty veřejného práva těchto právních řádů, plně arbitrabilní v mezinárodní oblasti. Navíc je nutné zdůraznit, že oba tyto právní řády vykládají pojem mezinárodní velmi extenzivně.⁴⁸

---

⁴⁴ Cour de cassation (Francie), *Galakis*, 2. květen 1966, <text dostupný online např. z databáze <http://www.lexisnexis.com/fr/>>.

⁴⁵ V originále „passé pour les besoins et dans des conditions conformes aux usages du commerce maritime.“ Viz rozsudek *Galakis*, op. cit. pod číslem 44.

⁴⁶ Viz rozsudek pařížského *Cour d'appel* ze 17. prosince 1991, komentovaný např. v SYNVET, H.: CA Paris, 17 déc. 1991: *Revue de l'arbitrage*, vol. 1993, no. 2, s. 281-287.

⁴⁷ GAILLARD – GOLDMAN, op. cit., marg. 16.

⁴⁸ Viz k tomu JACQUET, J.-M. – DELEBECQUE, P. – CORNELOUP, S.: *Droit du commerce international*, 1. vydání. Paris: Dalloz 2007, s. 755 a násl.

3.4 Snaha států vymanit se z rozhodčího řízení

Opačný postoj naopak zaujaly některé arabské země, např. již zmiňovaný Írán, kde je subjektivní arbitrabilita sporu, jehož jednou stranou je právnická osoba veřejného práva, podmíněna souhlasem parlamentu.⁴⁹

Jaký je však vlastně hlavní účel koncepce námitky subjektivní arbitrability? Jde o snahu vypořádat se s tendencí některých států *uniknout* z rozhodčího řízení. Někteří autoři tuto tendenci dokonce nazývají pokusem „*odmítnutí spravedlnosti*“. O tom pojednává například J. Paulsson ve své knize *Denial of Justice in International Law*. Hlavní motivací států je vyhnout se jim nepříznivému fóru a pokusit se uniknout do své vlastní jurisdikce, případně do jurisdikce druhého státu, který by byl vůči prvnímu shovívavější.⁵⁰

Předně je třeba říct, že původní přístup doktríny tzv. *absolutní imunity* je již překonán. Všeobecně se dnes akceptuje teorie tzv. *funkční imunity*. Ta rozlišuje *acte iure imperii*, tedy jednání státu při vykonávání jeho mocenských funkcí, a *acte iure gestionis*, tedy jednání státu či jeho orgánů, případně jím zřizovaných a ovládaných osob jako subjektů mezinárodního obchodu.⁵¹ Přičemž v první skupině aktů platí absolutní imunita států, v druhé vystupují státy jako běžný subjekt práva mezinárodního obchodu.

V oblasti subjektivní arbitrability je však zcela jednoznačná tendence v praxi jednotlivých rozhodčích nálezů mezinárodních obchodních arbitráží, které námitku subjektivní arbitrability všeobecně odmítají.⁵²

Lze citovat například následující rozhodnutí rozhodčího tribunálu při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži: „*Pokud některé právní řády inspirované francouzským právem (...) zakazují státu či některým veřejnoprávním korporacím uzavírat rozhodčí doložku, je zřejmé, že toto omezení bude bez právního významu pro smlouvy s přeshraničním prvkem.*“⁵³ Nebo ještě důrazněji: „*je naprosto v rozporu s mezinárodním veřejným pořádkem, aby státní*

---

⁴⁹ Viz článek 139 Ústavy Islámské republiky Írán. V angličtině je dostupný např. zde: <http://www.iranchamber.com/government/laws/constitution_ch09.php>.

⁵⁰ Podrobněji o tom viz PAULSSON, J.: *Denial of Justice in International Law*. 3. vydání. Cambridge: Cambridge University Press, 2006, s.149 a násl.

⁵¹ Viz ROZEHNALOVÁ, op. cit., 133.

⁵² Viz CRAIG, W.L. - PARK, W.W. – PAULSSON, J.: *International Chamber of Commerce Arbitration*, 2. vydání. New York : Oceana Publications, 1990, s. 93 a násl. Pro stejný názor srovnej např. PAULSSON, J.: *May a state invoke its internal law to repudiate consent to international commercial arbitration?*, 1986, [online], dostupné přes: <<http://www.trans-lex.org/127900>>, s. 90.

⁵³ Citováno podle: Hanotiau, op.cit., 907

*orgán uzavřel s cizincem zcela otevřeně, vědomě a dobrovolně rozhodčí doložku s úmyslem vzbudit v kontrahentovi důvěru (...), aby se následně tento stát dovolával neplatnosti svého slova.*⁵⁴

Pro danou problematiku může být zajímavé srovnat přístup rozhodců k situaci, kdy je rozhodčí doložka již účinná a teprve později dojde k přijetí ustanovení právního řádu zakazujícího subjektivní arbitrabilitu sporu, tedy případ retroaktivity, a případ opačný, tedy, kdy je dotčené ustanovení již součástí právního řádu v době, kdy je uzavírána rozhodčí doložka.

Takovým příkladem mohou být dvě rozhodnutí rozhodčích soudů rovněž spojená s Íránskou islámskou republikou. Jedná se o rozhodčí nález v případě *Framatome versus Atomic Energy Organization of Iran*,⁵⁵ kde bylo prohlášeno, že je zcela nepřípustné, aby se jedna strana zcela svévolně vymanila z rozhodčí doložky, tím spíše, že namítané ustanovení vnitřního práva bylo přijato až po jejím uzavření.⁵⁶ Opačná situace nastala v druhém případě *Elf Aquitaine Iran versus National Iranian Oil Company (NIOC)*. Rozhodcem zde byl jmenován profesor B. Gomard, který výslovně deklaroval, že nezáleží na tom, že již ustanovení článku 139 Íránské ústavy existovalo, když byla rozhodčí doložka uzavřena. I přesto je takové ustanovení v rozporu s mezinárodním veřejným pořádkem.⁵⁷

Je zřejmé, že v předchozích případech se jednalo o rozvojové státy, které vznášely obdobnou námitku. Proto je jurisprudence velmi ceněný rozhodčí nález v případě *Benteler versus Belgium*, kdy se jednalo o západní rozvinutý stát, který s podobnou argumentací neuspěl. Samotné odůvodnění pocházející z pera rozhodčího tribunálu je pro svou jasnost a kvalitu považováno za veliký přínos problematice⁵⁸ subjektivní arbitrability. Zejména je ceněno, že rozhodčí soud jednak vyjádřil všeobecný trend v oblasti a jednak přednesl nejrůznější přístupy, které se k dané problematice v dosavadní jurisprudenci shromáždily

V případě šlo spor vzniklý z třístranné smlouvy podepsané v roce 1980 mezi Belgií a dvěma německými subjekty – Benteler KG a Helmut Benteler KG (v nálezu označovány jako skupina Benteler). Obsahem smlouvy se měl stát vstup skupiny Benteler jakožto akcionáře do

---

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Viz k tomu GAILLARD – GOLDMAN, op. cit., marg. 20.

⁵⁶ Tedy po islámské revoluci v Íránu v roce 1979.

⁵⁷ Viz GAILLARD – GOLDMAN, op. cit., marg. 21.

⁵⁸ Nejen této problematice, ale i dalším oblastem. Jmenujme např. vymezení obchodního a politického vztahu v mezinárodním obchodě či způsob vymezení příhraničního prvku. Podrobněji k tomu PAULSSON, op. cit. pod č. 52, p. 96-97.

jisté belgické důlní společnosti, jež byla v nálezů označována akronymem ABC, a dále podmínky, za nichž měl být kapitál společnosti ABC navýšen. Smlouva také obsahovala doložku počítající s případnou *ad hoc* arbitráží.⁵⁹

Následně vzniklý spor přinutil skupinu Benteler zahájit rozhodčí řízení ustanovením svého rozhodce, obdobně učinila Belgie, tito dva arbitři pak následně ustanovili předsedajícího rozhodce. Čerstvě ustanovený tribunál vzápětí obdržel ze strany Belgie námitku subjektivní arbitrability sporu. Rozhodčí soud však tento argument předběžným nálezem odmítl, když prohlásil, že se ani Belgie nemůže schovávat za ustanovení vnitřního předpisu – v tomto případě bývalého znění ustanovení článku 1676 odst. 2 *Code judiciaire*.

Na způsob rčení „*všechny cesty vedou do Říma*“ uvedl rozhodce úplný přehled do té doby použitých přístupů a argumentací a poskytl nám tak kompletní výčet nástrojů, které vedly k popření námítky subjektivní nearbitrability sporů. Vyjmenované principy *absolutní objektivní arbitrability sporů z mezinárodního obchodního styku* názorně ilustruje Schéma .

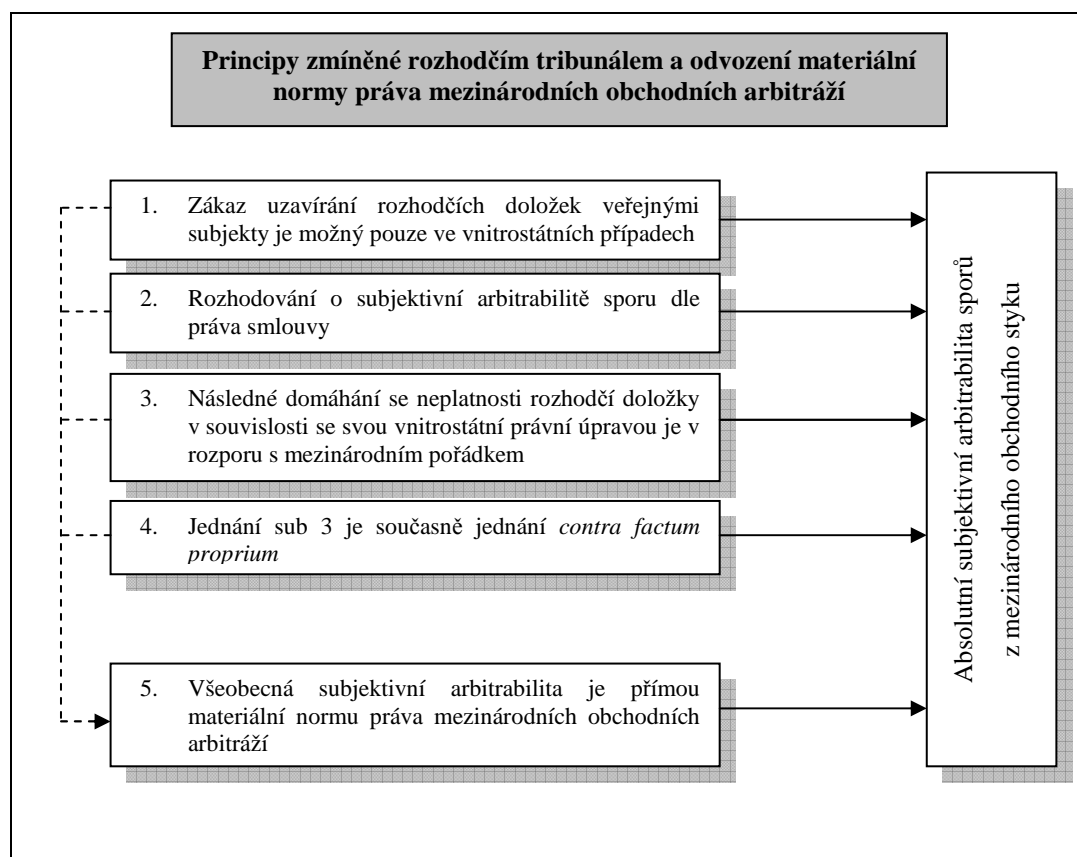

Schéma 2: Argumentace užitá rozhodci v případě Banteler vs. Belgie (zdroj: zpracováno autorem)

⁵⁹ Viz k tomu Ibid, s. 91-92.

Pokud se na jednotlivé argumenty podíváme, uvědomíme si, že jsme se již se všemi skutečně setkali v předchozích případech. Na některé z nich pak rozhodci také konkrétně odkazovali.

1) Rozhodci zdůraznili omezení možnosti zakázat uzavírání rozhodčí doložky států pouze na vnitrostátní případy. Zde tribunál podtrhl rozdíl mezi domácím veřejným pořádkem a mezinárodním veřejným pořádkem.⁶⁰

2) Dále bylo připomenuto, že se rozhodování o subjektivní arbitrabilitě sporu se vším respektem vůči státům bude řešit dle práva smlouvy a nikoliv dle práva strany, která je státem či právnickou osobou veřejného práva.⁶¹

3) Následně bylo akcentováno tvrzení, že stát, který uzavřel rozhodčí doložku, by porušil mezinárodní veřejný pořádek, kdyby se později domáhal její neplatnosti v kontextu své vnitrostátní právní úpravy.⁶²

4) Předposlední argument je pak pouze rozvinutím předchozího. Rozhodci totiž připomněli nutnost opominout takové ustanovení, pokud stát jeho dovoláváním jedná proti smyslu svého předchozího chování, tedy *contra factum proprium*.

5) Z těchto argumentů a principů pak nakonec tribunál dovedl poslední a finální argument, totiž že všeobecná subjektivní arbitrabilita je dnes již materiální přímou normu práva mezinárodních obchodních arbitrází.⁶³ Tento poslední pátý názor v současnosti ve všech obdobných případech převažuje.⁶⁴

Je třeba zdůraznit, že tento přístup byl zcela potvrzen *Institutem mezinárodního práva* na jeho zasedání v Santiagu de Compostella v září roku 1989. V rezoluci, která byla u této příležitosti přijata, se jednoznačně tvrdí, že „*stát, národní podnik či jiná státní entita se nemohou dovolávat vlastní způsobilosti uzavřít rozhodčí doložku s úmyslem odmítnout účast na rozhodčím řízení, s nímž předtím vyjádřily souhlas.*“⁶⁵

---

⁶⁰ Tuto argumentaci převzali rozhodci z případu *Galakis*. Viz výše.

⁶¹ Zde rozhodci odkázali na rozhodnutí tuniského soudu ze dne 22. března 1976. Viz k tomu PAULSSON, op. cit. pod č. 52, p 96.

⁶² Zde je patrná inspirace výše zmíněným případem *MIOC*.

⁶³ LEW – MISTELIS - KRÖLL, op. cit., s. 737.

⁶⁴ *Ibid.*, s.737-738.

⁶⁵ V originále „*A State, a state enterprise, or a state entity cannot invoke incapacity to arbitrate in order to resist arbitration to which it has agreed.*“ Viz INSTITUT MEZINÁRODNÍHO PRÁVA, *Rezoluce ze dne 12. září 1988: Arbitration Between States, State Enterprises, or State Entities, and Foreign Enterprises*, Článek V., <online text dostupný z http://www.idi-iil.org/idiF/resolutionsF/1989_comp_01_fr.PDF>.

4 Závěr

Je vidět, že subjektivní arbitrabilita je významnou podmínkou všech rozhodčích řízení. Rozhoduje o tom, zda-li vzhledem k vlastnostem jeho stran může být spor podřízen rozhodnutí v mezinárodní obchodní arbitráži.

Toto pojetí však není ve světové a české literatuře pojímáno stejně. Převážná část domácích autorů v subjektivní arbitrabilitě vidí omezení rozsahu rozhodčí doložky vůlí stran. Jak však bylo ukázáno, takový přístup by arbitrabilitu hodnotil jako projev vůle a nikoliv kvalitu sporu. Pokud by bylo takové pojetí akceptováno, v konceptu celkové arbitrability by došlo k problematickému rozporu. I z tohoto důvodu se tato práce hlásí spíše k přístupu uznávanému zahraniční literaturou.

Pokud se týká samotného rozsahu a všeobecných trendů, je zřejmé, že právo mezinárodních obchodních arbitráží směřuje k uznávání arbitrability sporů, jehož jednou stranou je stát či právnická osoba veřejného práva. K tomuto trendu přispěla jednak rozhodčí praxe samotných arbitrů, jednak judikatura národních soudů a současně i jurisprudencí včetně rezolucí několika mezinárodních konferencí.

Lze říci, že v rámci právních řádů západních a rozvinutých států je tato problematika akceptovaná a prakticky vyřešená. Nebývalou měrou k tomu přispěl rozhodčí náleze ve věci *Banteler*, ve kterém rozhodci prakticky dokončili tuto právní evoluci. Některé drobné problematické výjimky však i zde nadále přetrvávají. Jmenovat bychom mohli například český právní řád, který si vymínuje subjektivní nearbitrabilitu sporu, kterých se účastní veřejná nezisková ústavní zdravotnická zařízení.

Samostatnou kapitolou jsou pak státy rozvojové, zejména státy arabské. Lze předpokládat, že i zde bude postupně koncept absolutní subjektivní arbitrability pozvolna převažovat, zejména přispějí-li k tomu rozhodčí soudy se sídlem v Evropě.

Nakonec si dopřejme ještě krátké zamyšlení nad více než ilustrujícím bonmotem doktora Brinera z jeho přednášky z roku 2001 týkající se právě subjektivní arbitrability. Na

adresu aktuálnosti této problematiky dodal: „*Zdálo by se, že téma arbitrability sporu, v nichž stát uzavřel rozhodčí doložku, není ve skutečnosti již reálným problémem.*“⁶⁶

Vzhledem k výše uvedenému lze s tímto tvrzením souhlasit alespoň v teoretické rovině. Subjektivní arbitrability sporů, jejichž jednou stranou je stát či právnická osoba veřejného práva, se stala všeobecně akceptovaným principem a přímou normou práva mezinárodních obchodních arbitrází.

Nicméně v praxi tomu tak bohužel vždy není. I dnes existují právní řády, které výjimku subjektivní arbitrability znají a aplikují, a proto je i dnes, deset let po vyslovení této teze, toto téma stále živé.

---

⁶⁶ V originále: „*It would seem that the issue of the arbitrability of a dispute, when a State has signed an arbitration clause, is no longer a real issue.*“ Řeč pronesená během Dallas Workshop 2001: The Iran United States Claims Tribunal and Disputes Involving Sovereigns. Citováno dle FORTIER: op. cit., s. 270.

5 The Subjective Arbitrability in International Commercial Arbitration: The Czech and the foreign approach - Summary

The objective of this paper is to explain the issue of subjective arbitrability of disputes in an international commercial arbitration, especially to compare the Czech and the foreign approach. The approach of subjective arbitrability argues whether the State or state entities could be a part of arbitration agreement. However, this claim was questioned by some states and some authors.

The paper is composed of two main parts, each of them is dealing with different aspects of the arbitrability. Part One is introductory and defines basic terminology of arbitrability. It addresses the issue of the institution deciding the objection of arbitrability. It is focused on the distinction between objective and subjective arbitrability, too.

Part Two concerns only the subjective arbitrability. It examines relevant Czech and other legislations, especially the legislation of states with relatively hostile approach to subjective arbitrability, e.g. Iran. It concerns the old approach of Belgium too. Finally, it provides an outline of relevant case law and illustrates the today's point of view by important award *Banteler*.

Použitá literatura

- BĚLOHLÁVEK, A. J.: *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo: Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-096-6.
- BLACKABY, N. – PARTASIDES, C. – REDFERN, A. – HUNTER, M.: *Redfern and Hunter on International Arbitration*. V. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2009, ISBN 978-0-19-955718-9.
- BORN, G. B.: *International commercial arbitration: Commentary and Materials*. 2. vydání. Haag: Transnational Publishers Kluwer Law International, 2001, ISBN 978-1571051745.
- COMMITTEE ON INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRATION. *Interim Report on Public Policy as a Bar to Enforcement of International Arbitral awards* [online]. London : INTERNATIONAL LAW ASSOCIATION, 2000 [cit. 2011-03-21]. Dostupné z: <www.ila-hq.org/download.../E723662E-053C-415A-A4C7822577AE6B4F>.
- CRAIG, W.L. - PARK, W.W. – PAULSSON, J.: *International Chamber of Commerce Arbitration*, 2. vydání, New York : Oceana Publications, 1990, ISBN: 0379208792
- CUNIBERTI, B. - KAPLAN, CH.: Principe compétence-compétence et domaine matériel de la clause compromissoire. *La Semaine Juridique Entreprise et Affaires*, 2002, n° 6, p. 274, <online text dostupný z <http://www.lexisnexis.com/fr>>.
- DESPRÉS, I. – GUIOMARD, P.: *Nouveau code de procédure civile*. LXXXIX. vydání. Paříž: Dalloz, 2007, ISBN 2-24-706544-9.
- *Důvodová zpráva k zákonu č. 216/1994 Sb.* [online]. Praha : Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, vydáno 29.6. 1994. [cit. 2011-03-28]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t113600.htm>>.
- FONTMICHEL, A. C. DE: *L'arbitre, le juge et les pratiques illicites du commerce international*. 1. vydání. Paříž: L.G.D.J., 2004, ISBN 2-913397-49-2.

- FORTIER, L. Y.: Arbitrability of Disputes, in *Global Reflection on International Law, Commerce and Dispute Resolution: Liber Amicorum in honour of Robert Briner*. 1. vydání. Paříž: ICC Publishing, 2005, ISBN 92-842-1354-1.
- GAILLARD E. - GOLDMAN, B.: *Convention d'arbitrage – Arbitrabilité: Juris Classeur Procedure Civil*. Fasc. 1058, dostupné přes <<http://www.lexisnexis.com/fr/>>.
- HONSELL, H. – VOGT, N.P. – SCHNYDER, A.K. – BERTI, S. V.: *Basler kommentar: Internationales Privatrecht*. 2. vydání. Basilej: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2010, ISBN 978-3-7190-2510-6.
- CHROMÁ, M.: *Anglicko-český právní slovník – English Czech Law Dictionary*. 2. vydání. Praha: Leda, 1997, ISBN 80-85927-25-X.
- INSTITUT MEZINÁRODNÍHO PRÁVA, *Rezoluce ze dne 12. září 1988: Arbitration Between States, State Enterprises, or State Entities, and Foreign Enterprises*, Santiago de Compostella: 1988, [cit. 2011-03-28], online text dostupný na < http://www.idi-il.org/idiF/resolutionsF/1989_comp_01_fr.PDF>.
- JACQUET, J-M. – DELEBECQUE, P. – CORNELOUP, S.: *Droit du commerce international*, 1. vydání. Paris: Dalloz 2007, ISBN 978-2-247-06915-6.
- KOMISE OSN PRO MEZINÁRODNÍ OBCHODNÍ PRÁVO: *UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration*, 1985: With amendments as adopted in 2006. Vídeň, 2008. ISBN 978-92-1-133773-0.
- KUČERA, Z.: *Mezinárodní právo soukromé*. VII. vydání, Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-171-7.
- LARIŠOVÁ, M.: *Francouzsko- český česko-francouzský právní slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-111-3.
- LEW, J. – MISTELIS, L. – KRÖLL, S.: *Comparative International Commercial Arbitration*. 1. vydání, The Hague: Kluwer Law International, 2003, ISBN 90-411-1568-4.
- MOSES, M.L.: *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*. 1. vydání. New York: Cambridge University Press, 2008, ISBN: 978-0-521-68562-7.
- MOTHEJZLÍKOVÁ, J. – STEINER, V.: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 1996. ISBN: 80-7179-034-6.

- OPPETIT, B.: *Théorie de l'arbitrage*. 1. vydání. Paříž: Presses Universitaires de France, 1998, ISBN 978-2130496083.
- PAULSSON, J.: *Arbitration in Three Dimensions. Law Society and Economy Working Papers 2/2002*, London: London School of Economics and Political Science, 2002, [cit. 2011-03-28]. online text dostupný z <<http://www.lse.ac.uk/collections/law/wps/wps.htm>>.
- PAULSSON, J.: *Denial of Justice in International Law*. 3. vydání. Cambridge: Cambridge University Press, 2006, ISBN-13 978-0-521-85118-3.
- PAULSSON, J.: May a state invoke its internal law to repudiate consent to international commercial arbitration?, 1986, <online text dostupný z <http://www.translex.org/127900>>.
- POUDRET, J.-F. – BESSON, S.: *Droit comparé de l'arbitrage international*. 1. vydání. Genève: Schulthess Médias Juridiques 2002, ISBN 3-7255-4238-4.
- RABAN, P.: *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2004, ISBN 80-7179-873-8.
- ROZEHNALOVÁ, N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vydání. Praha: ASPI Wolters Kluwer, 2008, ISBN 978-80-7357-324-9.
- RŮŽIČKA, K.: *Mezinárodní obchodní arbitráž*. 1. vydání. Praha: Prospektrum, 1997, ISBN 80-7175-051-4.
- RŮŽIČKA, K.: *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, ISBN 80-86898-43-1.
- SERAGLINI, CH.: *Lois de police et justice arbitrale internationale*. 1. vydání. Paříž: Dalloz, 2001, ISBN 978-2247043781.
- SCHELLE, K. – SCHELLOVÁ, I.: *Rozhodčí řízení: Historie, současnost, perspektivy*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, ISBN 80-86432-19-X.
- SCHWARZ, F.T. – KONRAD, CH. W.: *The Vienna Rules: A commentary on International Arbitration in Austria*. 1. vydání. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2009, ISBN: 978-90-411-2344-2.
- SYNDET, H.: CA Paris, 17 déc. 1991. *Revue de l'arbitrage*, 1993, vol. 1993, no. 2, s. 281-287.

- VÁRADY, T. – BARCELÓ, J. – VON MEHREN, A.: *Documents Supplement to International commercial arbitration – a transnational perspective*, IV. vydání. St. Paul: West 2009, ISBN: 978-0-314-19543.
- VÁRADY, T. – BARCELÓ, J. – VON MEHREN, A.: *International Commercial Arbitration: A Transnational Perspective*. IV. vydání. St. Paul: West 2009, ISBN: 978-0-314-19544-9.

Citované rozsudky a usnesení soudů

- Corte di Cassazione (Itálie), 8. srpna 1990, no. 7995, *Vento & C snc v. E. D. & F. Man (Coffee) Limited*, zveřejněné např. v *Yearbook International Commercial Arbitration*, XVII (1992) s. 545-550.
- Cour de cassation, 1ère chambre civile (Francie), *Galakis*, 2. květen 1966, [cit. 2011-03-28], dostupný online např. z databáze <<http://www.lexisnexis.com/fr/>>.
- Nejvyšší soud ČR (ČR), sp. zn. 29 *ODO 1051/2004*, ze dne 28. dubna 2005, [cit. 2011-03-28], dostupné online např. na <http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/judikatura_prevedena2.nsf/WebSearch/9DA4571CFE150E0FC12575EF00389AE9?openDocument>.